

dat er(1) rich-
u, dat dat „er-
verheid zeide:
u in mijn wet-
rekenen". Dat
richtingen zijn
ers.

Nu komt de
richtingen en
ik erken: de
Protestantsch.

el wel degelijk
richtingen aan-
het recht van
niét de Jood.
u zou die over-
ristelijke volks-
— ook niet van
spreken?

van Dr v. d.
at volgens zijn
ch stellen moet
chtingen te kie-

S. zal wellicht
ht en volgens
heid niet beter
juist — maar
bepaald ver-
naarbij zich die
artijen en rich-
weer gaat om
de richtingen.
richtingen wel
igd tot het op
d, stelt zij zich
ingen; wijst ze
doet ze alzo

eggen: „ik wil
afingen immers
holen bouwen.

e kwestie van
ingen door de
die opmerking
n gaat niets
reces geweest
later hopen te

et om de vraag
kant uit moet
gen erkent (en
ennen van het
uwen.

„erkennen" ge-
hier praktisch
hoeft o.i. geen

seilijkheden nog

ver „de Protes-
l „scholen met
gesubsidiëerd
is nu het adres

deeling van de
afd. van Gief.
die bedoelt in
Evangelisatie

ft dan recht op
gatie van de
? Of moet men
nationaal" voe

r zich toch is

t, en daar alleen
in de school
in de zeldzaam
nus en anderen

ich niet bewust
aanraking recht
st, soms verrukt
naar zijn woning
ige, heminnelijke
te vriendelijker
mt. Als het stil
zachte, zangerige

veel oischende
t te zijn in den
niet. En kon hij
hij er toe ge-
pen is een fout
te benoeming
teest, of een be-
wijs mag wor-
stijlkje werk me-
rium der School.
t zijn taak niet
van de Synode
rdigden, mannen
en breedvoert
bben, nadat dit
u was geschied.
schieden opmer-
mannen broeders
agen dier Synode

de practijk zijn voorstel? Immers de schoolstich-
ting moet van onderaf opkomen, uit het leven
komen dus; en dat leven kent niet de grootheid
„protestantsch-christelijk" onderwijs. „Christelijk-
nationaal" komt er 't dichtst bij. Maar wanneer
dat dan gesubsidiëerd wordt, kan dan b.v. in een
dorp als Gorssel waar alleen Chr. Volksond. is,
geen subsidie worden gegeven? Zoo ja, dan dus
ook aan een school van Ger. Schoolverband, waar
die alleen voorkomt? En mogen dan later in het
eerste dorp een Gereformeerde en in 't laatste een
Hervormde school geen subsidie hebben? Zoodat
volgens Overheidsregeling er een nieuw spreek-
woord ontstaat: „wie eerst komt, eerst 't protes-
tantsch-christelijke meel maalt?"

Of indien alleen „Chr. Nationaal" erkend wordt,
op welken grond kan dan b.v. de school in Gorssel,
die de eenige christelijke daár is, geen subsidie
ontvangen?

En waarom heeft in dergelijke gevallen de Over-
heid het recht „christelijk-nationaal" aan te wijzen?

We noemen slechts enkele voorbeelden, om te
doen zien, hoe we, met alle waardeering voor
de brochure van Dr v. d. V. S., toch de gedachte
van het „erkennen" (lees „aanwijzen") van rich-
tingen door de Overheid, op theoretische
gronden niet kunnen aanvaarden, en om prac-
tische redenen, op zijn zachtst gezegd, vrijwel
onmogelijk achten.

Maar hier is meer.
Inzonderheid wordt hier de historie van ons
onderwijs zeer krachtig geweld aangedaan.

Voor al de historie van ons „protestantsch-chris-
telijk" onderwijs.

Daarover in een volgend artikel.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

„Als God spreekt".

De christelijke romanliteratuur, die, naar we
reeds eerder opmerkten, in den laatsten tijd in
vrij snel tempo zich ontwikkelt, is wederom verrijkt
met een nieuwe proeve, „Als God spreekt" door
Paula¹⁾. De al te bescheiden aanwijzing van het
auteurschap moge niet aanstonds aan een literair
boek doen denken, het heeft toch eigenschappen,
die recht geven op een rangschikking onder de
christelijke romankunst en voor ons aanleiding zijn
in deze rubriek van ons blad er over te spreken.

In z'n opzet doet dit verhaal denken aan de nog
altijd gewilde romans van zekere intellectuele
structuur; boeken, die een min of meer populair-
wetenschappelijke ondergrond hebben en wijsgeer-
ige of sociologische denkbeelden in romanverhou-
dingen behandelen, waarbij dan de worsteling tus-
schen geloof en wetenschap 't eigenlijke onder-
werp is. Een kort overzicht van den inhoud moge
dit bewijzen.

Een begaafde jongen van eenvoudige afkomst,
Wout van Dalen, gaat studeeren. Hij wil zendeling
worden en bezoekt het gymnasium in een naburige
stad, waar hij inwoont bij een onderwijzer. Hij
komt in aanraking met een zacht, geloovig meisje,
Guus van Rhoden, en al spoedig ontwaakt bij beiden
de jonge liefde. Student geworden, raakt hij
in allerlei theorieën verward, die hem zijn geloof
en daarmee ook zijn liefde doen verliezen: want
Guus maakt zich van hem los, ofschoon ze van hem
blijft houden. Hij ontmoet dan een jongedame van
gegoeden huize, die weldra zulk een invloed op
hem heeft, dat hij van studie verandert en, als
zij, de medicijnen-studie verkiest. Een oogenblik
schijnt nog een keer ten goede te komen, als Wout's
moeder ernstig ziek wordt en hij tot nadenken

¹⁾ E. J. Bosch, Uitgeverij, Baarn.

niets weten, verkeerde en harde oordeelvellingen hier-
over doen hooren. Wij zouden hen in 't aangezicht
kunnen weerspreken, wat echter niet in ons opkomt.
Wel wil ik zeggen, dat wij met onzen broeder diepe
smart gevoelden. En had hij kunnen ingaan in de
gedachten en wenschen zijner broederen, het zou
zijn kostelijk en rijk, hoezeer eenzaam leven, zoo
anders gemaakt hebben. Nu werd het, helaas! al
eenzamer.

Men behoeft dit stuk niet eens aandachtig te lezen
om te zien, dat hier van bewijzen of weerleggen geen
sprake is, doch dat er alleen in wordt geponoerd.
In gewijzigden vorm wordt hier eenvoudig de oude
beschuldiging van het Moderamen herhaald, een beschul-
diging, die Steketee heeft gegriefd tot in het diepst
van zijn ziel en die hij, blijkens zijn Protest, als ont-
eend heeft afgewezen. Maar De Van der Linden gaat
nog verder: hij had zelfs nooit benoemd moeten zijn,
zijn benoeming te Kampen is een fout geweest. Ik be-
wijfel zeer, of men er in slagen zou uit de beide rede-
voeringen, door hem als Rector der Theologische School
gehouden, over „De Studie van Plato, met het oog
op de Theologische vorming" en „De Betekenis der
Kunst voor den toekomstigen Evangeliedienaar", eenig
bewijs voor die krasse uitspraak te putten. Ook, of er
wel één van zijn leerlingen haar zou onderschreven
hebben: verscheidenen hunner toch hebben nog jaren
later hun erkentelijkheid uitgesproken voor het van
hem ontvangen onderwijs. Aan de getuigenissen hunner-
zijds, in het Levensbericht vermeld, zouden we nog
kunnen toevoegen dat van Ds Landwehr, die bij het
verschijnen der „Beschouwingen" schreef: „Wij hebben

wordt gebracht, maar als de zieke herstelt, is ook
spoedig die rimpeling voorbij. Ada, z'n medestude-
ent, dringt zich steeds meer bij hem in en na
eenigen tijd besluiten ze in vrije liefde voortaan
te leven. Guus maakt deze ontwikkeling geheel mee
en lijdt onder de worsteling tusschen haargeloof en
haar nimmer uitgebluschte liefde. Maar als uit de
vrije liefdesverhouding aan Wout een dochtertje
geboren wordt en hij besluit, met het oog op de
toekomst, te trouwen, trekt Guus zich geheel terug.
De ideënwêrld van Wout en Ada kan de hare
niet zijn. Ada wordt ziek. Ze moet naar Davos.
Als haar ziekte verergert en de doodsgedachte gaat
benauwen, komt ze tot andere gedachten, vooral
door de nawerking van gesprekken met Wout's
moeder. De zware lijdensweg, dien de jonge echt-
genooten in den vreemde doormaken moeten, brengt
ten slotte beiden tot het geloof, maar kort daarna
sterft Ada. Wout keert na eenige jaren terug naar
het vaderland, waar hij zich vestigt als arts. Weer
ontmoet hij Guus (aan wie zich zijn dochtertje,
na den dood van Ada door z'n moeder opgevoed,
sterk heeft gehecht) en zij wordt zijn tweede vrouw.
God heeft in zijn leven gesproken en hij heeft
Gods stem verstaan.

In dezen gang van het verhaal nu wordt de
worsteling tusschen geloof en wetenschap getee-
kend. Ds J. J. Knap, die het boek met een „woord
voorauf" heeft ingeleid, beschrijft haar, kort en dui-
delijk aldus: „In de fijn-besmaakte Guus... staat
het schuchtere en toch zoo sterke geloof als
't ware gepersonifieerd voor de aandacht van den
lezer. De mooie, wuile, speelsche, studeerende Ada
verschijnt daarentegen als de belichaming van de
lachende, boeiende en wetenschappelijk ontwikkel-
de Wereld. Tusschen deze twee polen wordt de
begaafde hoofdfiguur als de incarnatie van het
ontwaakte intellect met zijn hartelooze logica
heen en weer geslingerd. De kundige jongeman
raakt onder de bekoring der Wereld... (maar)
aan het slot van het boek buigt het hooge Intel-
lect het denkende hoofd voor den Christus, de
kracht en de wijsheid Gods".

In deze woorden van Ds Knap is de achtergrond
van het boek precies weergegeven. En daarmee is
tegelijk ook de betekenis ervan aangeduid. Er
ligt een gedachte in dit verhaal, die inderdaad
stof is voor een christelijken roman en geheel past
in de sfeer der christelijke kunst.

Uit die overweging dan ook is er, meen ik, recht,
om dit boek te rekenen tot de romanliteratuur,
te meer, waar het in z'n zielkundig ontleiden, z'n
beschrijving en styleering eigenschappen ontwik-
kelt, die op een qualificatie als literair aanspraak
maken.

Maar — in zijn samenstelling blijft het toch be-
neden de spanning van het onderwerp. Het gewel-
dige conflict wordt wel gezien, goed gezien zelfs
en ook goed gesteld, maar in de oplossing ligt toch
een te groote gemakzucht, dan dat ze geheel
bevredigen zou. De dalende lijn in het eerste ge-
deelte van 't verhaal is ongemeen sterker dan de
stijgende lijn aan het slot; daar is te veel buiging
in naar een „goed" einde. Bij minder gelukkigen
afloop zou de kracht van het geheel zeker niet
minder sterk geweest zijn, en de diepere gedachte,
die achtergrond is van het verhaal, veel intensiever
voor het zielsbesef der lezers gekomen zijn. De iet-
wat geforceerde wendingen, om tot het bekronende
einde te komen, waren volstrekt niet noodig, en
doen schade aan de literaire betekenis van het
boek. En nu „presenteert het zich" naar Ds Knap
zegt in de inleiding, wel „minder als een literair
kunstgewrocht, dan wel als de beschrijving van een
stuk tintelend leven", dat ontleent toch aan deze
opmerking haar kracht niet. Want niet slechts
mogen aan een verhaal, dat beschrijving wil geven
„van een stuk tintelend leven" door dien opzet

bij het lezen nog eens genoten van het kostelijke onder-
wijs van een oud-leermeester, die bezielen kon, hoe
bescheiden hij ook in zijn optreden was" („Gerel. Kerk-
bode van Rotterdam", 4 April 1914).

Maar eens aangenomen voor een oogenblik, dat zijn
benoeming een fout geweest is, wat doet dat er toe?
Het gaat er niet om, of de Synode van 1872, maar
of die van 1882 een fout heeft begaan. Het gaat er ook
niet om, of de mannen, die met hem spreken moesten,
hem eerden en liefhadden, maar hoe zij en de Synode
hem hebben behandeld. En dat zij „rijp en breedvoorig
met hem deze zaak besproken hebben, nadat dit reeds
vroeger door het Curatorium was geschied", betwist
ik ten stelligste. Het is 'waar, dat een commissie uit
de Curatoren hem bezocht heeft, maar deze heeft niet
zoo duidelijk gesproken, dat hij het begreep; er is
geen twijfel aan, of eerst in het onderhoofd met de
hooren van het Moderamen is hem duidelijk geworden
wat men met hem voor had.¹⁾ En meent Ds Van der
Linden, die er niet bij tegenwoordig is geweest, dat
dezen „rijp en breedvoorig" met hem gesproken hebben,
dan kan ik daar het verslag tegenover plaatsen, dat hij
zelf in zijn Protest, dat als bijlage aan dit artikel zal
worden toegevoegd, van dat onderhoofd gegeven heeft.

Tegenover degenen, die het doen der Synode veroor-
deelen, neemt Ds Van der Linden zelfs een dreigenden
toon aan: hij zou „hen in 't aangezicht kunnen weer-
spreken". Dit komt echter niet in hem op, maar hij be-
paalt er zich toe een duidelijke aanwijzing te geven,
waar de oorzaak van Steketee's levenstragiek gezocht
moet worden: in hem zelf. Had hij maar kunnen
ingaan in de gedachten en wenschen zijner broederen!
Waarom dit onmogelijk was, hoop ik nog in ander

literaire eischen worden gesteld, maar ook heeft
dit boek eigenschappen genoeg, zooals we al zeiden,
om als een product van 'literatuur beschouwd te
mogen worden.

Nu zeg ik dit alles niet uit zucht tot critiek.
Veeler wil ik m'n waardeering uitspreken voor
wat dit boek geeft en tot waardeering opwekken.
Het is niet alleen „geschikte lectuur", maar onge-
twijfeld kan het voor jonge menschen, jonge stu-
deerende vooral, van betekenis zijn. Ik maak
deze opmerking, omdat ik meen, dat deze roman
een belofte inhoudt, een belofte van verrijking der
christelijke kunst bij meerder werk van deze Schrijf-
ster. Bij dankbare erkenning van wat we aan chris-
telijke romankunst reeds bezitten, blijven we toch
de behoefte gevoelen aan christelijke romans, die
christelijk zijn én artistiek. Blijkens dit boek is
„Paula" een Schrijfster, van wie we in dit opzicht
iets verwachten kunnen. (Ze trede echter te voor-
schijn van achter dezen naam-zonder-houvast; voor
den verderen ophouder der christelijke kunst hebben
we noodig, dat we elkaar kennen en kunnen vinden).
Maar dan moet ze bij een behandelen van zoo
moeilijke en belangrijke verhoudingen als in dit
boek, niet een onderwerp kiezen, dat ligt binnen
de sfeer der christelijke kunst en alszoodanig van
zeer diepe betekenis is, en bij de bewerking
zich tevreden stellen met het geven van een „be-
schrijving" zonder meer. Ook eenvoudige christelijke
verhalen hebben we noodig, maar dan dienen ze
ook in de stofkeuze eenvoudig te zijn. Dit onder-
werp is, om z'n psychologische en aesthetische
waarden, een onderwerp voor de christelijk lite-
raire kunst en dat stelt hogere eischen. De
Schrijfster kan aan die eischen voldoen — ik her-
haal het, dat dit boek daarvan de blijken geeft —
en we doen haar dus geen onrecht, als we te
dien aanzien met dezen roman ons niet bevredigd
verklaren. Ter vermindering van verkeerde conclusie
zij er echter met nadruk nog eens op gewezen:
als proeve van christelijke lectuur heeft dit boek
alle recht op waardeering.

Verzenbundels.

Bij de samenstelling van een verzenbundel kan
men zich door tweeërlei overweging laten leiden.
Men kan zich ten doel stellen verzen te verzamelen,
om den lezer, in uren van met zichzelf alleen
zijn te doen genieten van de schoonheid der poëzie,
men kan ook streven naar een samenlezen van
gedichten, die in 't bijzonder geschikt zijn om te
worden voorgedragen. Naarmate men tot een van
deze verschillende oogmerken zich richt, zal men
ook bij de keuze van de te bundelen verzen moeten
te werk gaan. Het verschillende doel brengt niter-
aard ook verschillende eischen mee, zoodat de
eene verzenbundel den anderen volstrekt niet over-
bodig behoeft te maken.

Vandaar dat het mogelijk was, dat kortelings bij
denzelfden Uitgever²⁾ twee verzenbundels versche-
nen: „Stille Stemmen", door P. J. Ris-
seuw, en Nieuwe Voordrachten door
Arie Post.

De eerste bundel draagt wel tot ondertitel „ten
dienste van het reciteeren", maar blijkens de keuze
der verzen en ook blijkens de „Inleiding", heeft
de verzamelaar toch ook gedacht aan hen, die
in uren van rust willen luisteren „naar de stille
stemmen van hen, die konden en mochten zingen
van het leven". En dan heeft hij, naast poëzie van
ouderen als Geerten Gossaert, Jacq. v. d. Waals
en J. M. Westerbrink — Wirtz ook en vooral gedich-
ten samengelezen van jongere christelijke dichters,
J. A. Rispen, W. A. P. Smit, Geraert van Suyle-
steyn, D. A. Vorster, Laura Olivier. Daardoor heeft
z'n bloemlezing iets van jonge frischheid en brengt
ze ook iets anders dan het algemeen bekende.

²⁾ Uitg. van J. A. Reesink — Velp, Arnhem.

verband uiteen te zetten. Ik wil hier volstaan met de
opmerking, dat voor mij de waarde van het stuk van
Ds Van der Linden niet gelegen is in hetgeen hij ge-
meend heeft te mogen poneeren, maar daarin, dat er
uit blijkt, dat er wel ter dege leden van de Synode
zijn geweest, die volkomen te goeder trouw aan Ste-
ketee's ontslag hebben medegewerkt. Ds Van der Linden
staat bij ieder, die hem kent, in hooge achting, en wan-
neer ik de handelwijze der Synode afkeur, dan is
het verre van mij in de eerste plaats aan hem te
denken, toen nog jong — nauwelijks dertig jaar — en,
naar ik meen, voor het eerst op een Generale Synode.
Zelfs neem ik gaarne aan, dat hij — een gevolg waar-
schijnlijk van eenzijdige voorlichting — zich niet
steeds ten volle bewust is geweest van wat er omging,
zoo met name toen Art. 203 werd vastgesteld, waarin
men Steketee (zonder zijn goedvinden) allerlei beloften
laat doen en hem zelfs voor de beschikking der Synode
dank laat zeggen. Men meene niet, dat dit artikel
alleen voor rekening komt van den Secretaris der Synode,
want ik heb een brief van dezen (Ds J. van Andel,
toen predikant te Leeuwarden) tot mijn beschikking,
waarin hij verzekert, „dat hij niets drukken liet in de
Notulen, wat niet officieel was vastgesteld door de
Synode".

(Wordt vervolgd.)

A. GOSLINGA.

¹⁾ In een brief, die zich onder mijn berusting bevindt,
wordt gesproken van „iemand, die van niets vermoeden had,
in een nachtelijk uur tot eene beslissing te brengen, die over
zijn verder leven van invloed was".

Uit het oogpunt van eenheid-in-gedachte lijkt mij ietwat vreemd de toevoeging van gedichten uit het werk van niet-christelijke kunstenaars als François Pauwels, Herman Poort, Adama van Scheltema, ofschoon het gekozen uitnemende vertegenwoordiging van deze poëzie is.

De „Nieuwe Voordrachten“ van Arie Post, bevatten, evenals de vroegere bundels van dezen verzamelaar, in drie afzonderlijke deeltjes proza-fragmenten zoowel als gedichten, van oudere en nieuwere auteurs. In bonte afwisseling vinden we werk van Schimmel, Gezelle, B. van Meurs naast gedichten van Alice Nahon en Geraert van Sylesteyn. Elke bundel bevat een twintigtal onderling verschillende stukken, geschikt voor het doel, dat de heer Post zich heeft gesteld, de recitatie. Er is moeilijker en makkelijker stof bij, er is afwisseling van toon en geest, en ook van vorm, wat ter oefening van veel beteekenis is. Elk van de deeltjes vormt een opzichzelf staand geheel.

Beide bundels zijn goed verzorgd, uiterlijk en innerlijk, en ze verdienen ook beide onze belangstelling.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Christelijk Onderwijs op het Zendingsveld.

In de Engelsche taal spreekt men gaarne van Religious Education, wat Dr van Boetelaer ergens overzet door Christelijk onderwijs; hij voegt er echter de opmerking bij, dat beide termen elkander volstrekt niet dekken, en het eerste meer omvat dan het tweede. En J. H. Oldham, redacteur van „The Int. Rev. of Missions“ schrijft, dat veel, wat voor den Amerikaan in de uitdrukking Religious Education ligt opgesloten en waaraan hij dadelijk denkt bij dit woord, aan velen in andere landen totaal vreemd is.

Dit wordt ons duidelijk, indien wij gaan onderzoeken, wat dan onder Religious Education verstaan wordt. Oldham meent: „Het is het streven zielen te brengen in levende gemeenschap met God, die Zijn wezen, doeleinden en genade in Christus ons heeft bekend gemaakt, om ze (deze zielen nl.) in staat te stellen in het licht van de ervaring hiervan en door de kracht van die genade tot een volledig en volkomen mensch te worden en bekwaam te maken hun aandeel bij te brengen in het Koninkrijk Gods“. En op een andere plaats zegt hij: „Religious Education is een saamvattende term, inhoudend al de bewuste werkingen, waardoor wij trachten elkander te helpen een vol en vruchtbaar leven te verkrijgen, hetwelk zijn kracht en bezieling ontleent aan de kennis van God, geopenbaard in Jezus Christus, en zich uitend in een van ganser harte dienstbaar zijn aan zijn Koninkrijk“. Zoo verstaan, ligt het voor de hand, dat Oldham verklaren kan, dat deze educatie geschiedt in huis of in het gezin, in de kerk en op de school.

Religious Education omvat dus inderdaad veel meer dan in de uitdrukking Christelijk onderwijs ligt opgesloten, daar wij bij onderwijs toch alleen aan de school denken; misschien kunnen wij het het best vertalen door Christelijke opvoeding en onderwijs. In de opvoeding wordt toch ook onderwezen, en in het geven van onderwijs beoogt men toch opvoedend te werk te gaan.

Over dit onderwerp heeft genoemde Oldham gesproken op de vergadering van den Internationalen Zendingsraad te New-York in Januari van dit jaar gehouden, en hij plaatste zijn referaat in „The Int. Rev. of Miss.“ Wij wijzen op eenige punten uit dit artikel.

Terecht vestigt Oldham er de aandacht allereerst op, dat de toestand inzake het onderwijs geheel veranderd is in den laatsten tijd en de zending met drie groote veranderingen heeft rekening te houden.

Ten eerste zijn er krachten gekomen, die, naast de zending, beslag willen leggen op het kind. Hierbij worde vooral aan de overheid gedacht, die overal scholen wil oprichten, om de volken eenige ontwikkeling bij te brengen. In het streven om neutraal te zijn, wordt natuurlijk de godsdienst van de scholen verwijderd gehouden. Zelfs al wordt de Christelijke religie niet opzettelijk geweerd, dan wordt er toch zooveel tijd besteed aan de andere vakken, dat het Christendom geheel in het gedrang komt. De verwereldlijking van opvoeding en onderwijs is een groot feit in het leven van de wereld, waarmee de zending terdege rekenen moet.

Daarbij komt, dat de leuze: „kennis is macht“ wordt aangeheven, en alles er op wordt aangelegd, om door het aanbrengen van kennis macht te geven. De zichtbare wereld, die gemeten en gewogen kan worden, is alles. De heer Meijerink, dir. van de kweekschool in Solo, drukt dit in zijn artikel „Onderwijs en Zending in Ned. O-Indië“ aldus uit: „Het onderwijs bedoelt het aanbrengen van technische kennis en vaardigheden; voor den economisch gevormden mensch is zelfhandhaving het voornaamste in het leven“. Welk een schade dit geeft voor de maatschappij, heeft hij eenige maanden geleden in „De Reformatie“ uiteengezet.

En eindelijk is ook de methode van onderwijs

een geheel andere geworden. Werd vroeger het eerst de aandacht gewijd aan de leerstof, nu wordt het eerst aan het kind gedacht, en dat kind zielkundig nagegaan, zijn vatbaarheid en aanleg onderzocht, met het milieu waaruit het komt gerekend, enz. Het Christelijk onderwijs is echter met deze nieuwe methode overal nog niet genoegzaam vertrouwd geraakt en meegegaan; in ieder geval, het godsdienstonderwijs is ten opzichte van deze nieuwe methode nog te achterlijk en daarom raakt het in discredit. Zij, die dit onderwijs hebben te geven, zijn ook niet voldoende toegerust voor hun heerlijke, maar moeilijke en verantwoordelijke taak.

Het spreekt vanzelf, dat de zending deze drie veranderingen niet over het hoofd mag zien. Het is roeping zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Als het getij verloopt moeten de bakens verzet.

Om echter deze roeping te verstaan en te volbrengen, moet men een duidelijk antwoord hebben op de vraag, wat Christelijke opvoeding en onderwijs is.

Het beoogt niet alleen het aanbrengen van een zekere dosis van kennis, maar richt zich op de geheele persoonlijkheid, op den ganschen mensch. Het Christelijk onderwijs bedoelt beslist ook opvoeding, en is dus heel iets anders dan een soort Christelijke africhting. Er zijn er maar al te velen, die tevreden zijn, zoo het godsdienstonderwijs maar een plaats op het lesrooster heeft gekregen en er een bepaalde tijd aan besteed wordt, in minuten uitgedrukt. Maar kennis van godsdienstige zaken is meer dan het kunnen opsommen van gebeurtenissen en opzeggen van namen en teksten. In het wezen der zaak is het liefhebben en kennen door liefhebben. En dit eigenlijke en wezenlijke kan men anderen niet leeren en zelf niet leeren. Dat is de vrucht van de werking van den Heiligen Geest. Deze wetenschap sluit niet het gebruik der middelen en methoden uit, omdat wij weten, dat de Geest Gods middellijk werkt; en het betaamt ons zelfs de beste middelen aan te wenden. Hieruit volgt ook, dat godsdienstonderwijs niet slechts als vak mag staan naast de andere vakken, maar het moet ook al het andere dragen en doordringen.

Dit zijn bekende klanken voor ons; het wordt onder ons nooit anders opgevat. Het zegt dan ook veel, dat in een zendingstijdschrift vooral voor Engelschen en Amerikanen, dit alles nog met zoo veel nadruk moet worden betoogd! Het schijnt, alsof in Engeland en Amerika de rechte beteekenis en inrichting van het Christelijk onderwijs nogal wat te wenschen overlaat. Toch doen wij goed deze spiegel ook onszelf voor te houden.

Wij achten het onderwijs op de school dan ook niet genoeg; het gezin en de kerk moeten meewerken. En vooral het voorbeeld en het gebed tellen mee.

Met het aanbrengen van een zekere stemming mag echter allermint volstaan worden. Kennis is macht en leven op het terrein van het Koninkrijk Gods. De onwetende Christen kan geen goed en sterk Christen zijn. Kennis van de Heilige Schrift, kennis van de Christelijke leer, kennis van de geschiedenis der kerk en van den arbeid in het Koninkrijk Gods, het draagt alles bij tot het volmaken van den geestelijken wasdom.

Zoo mogen dus ook de nieuwe onderwijsmethoden niet worden verwaarloosd. Het is noodzakelijk kennis te nemen van hetgeen de psychologie ons leert. Tevens moet de zending doordrongen zijn van den ernst en het gevaar van den kinderleedtijd. En ook moet zij den ouders alles bijbrengen wat noodig is, om de kinderen in de waarheid groot te brengen.

Zoo is het noodig, dat de kinderen mee naar de kerk gaan.

De volle aandacht moet gewijd worden aan de opleiding van mannen en vrouwen voor dezen arbeid.

Noodiger dan brood is de oprichting van Christelijke scholen.

Wanneer wij dit alles voor oogen houden, dan mogen wij zeggen, dat onze Nederlandsche zending in het algemeen en onze Gereformeerde zending in het bijzonder naar deze regels handelt en steeds meer begeert te handelen.

Laat het waar zijn, dat Oldham in zijn artikel een enigszins gechristianiseerde maatschappij veronderstelt, toch moet de zending ook bij den aanvang van haar arbeid deze voorschriften opvolgen. Het Christelijk onderwijs toch bedoelt niet slechts het bevestigen van het Christendom, maar ook de uitbreiding ervan. Het is een krachtig middel in de hand des Heeren, om het zendingswerk in gang te doen vinden, om aansluiting te krijgen, en ook om bepaald zielen voor Christus te winnen. In en door de school komt Gods koninkrijk.

„Moge Christelijk Nederland het in dezen tijd ook verstaan, dat we in de zending een nieuwe fase ingetreden zijn; dat de liefde en het gebed en de gaven moeten vernieuwingsvuldigd worden om het mogelijk te maken, dat heel het opgroeiend geslacht in Indië, in het bijzonder ook het meer ontwikkeld deel, wordt aangegrepen door de prediking van het Evangelie, opdat ons ideaal in vervulling trede: Christus ook voor de Javanen, de Javanen ook voor Christus“.

Deze woorden, door den heer Meyerink in dit

blad geschreven, nemen wij over, om het woord van Oldham over te brengen op ons Indië.

Zal ook Java voor Christus gewonnen worden, dan moet met name de jeugd worden aangegrepen door de prediking van het Evangelie. De prediking is er, maar zullen de jonge menschen er door worden aangegrepen? Zoo ja, dan is voorbereiding noodig. Het aangrijpen is de daad des Heiligen Geestes, en de zijne alleen. Maar onze taak blijft het, den weg te bannen, en de middelen te gebruiken; en het kan moeilijk tegenspraak ontmoeten, dat één der krachtigste middelen is het Christelijk onderwijs.

J. D. WIELENGA.

PERS-SCHOUW.

Prof. Buytendijks artikel.

Onze lezers hebben kennis kunnen nemen van het artikel, waarmee Prof. Buytendijk zich heeft geworpen in den kerkelijken strijd over de „zaak Geelkerken“. Ze kunnen ook weten, dat dit artikel niet gewone belangstelling ontmoet heeft en dat zeer velen het er wat moeilijk onder hadden. Het is daarom goed, dat zij ook enkele persuitingen, die aan Prof. Buytendijks opmerkingen de aandacht wijden, onder de oogen krijgen. Ik begin met „De Heraut“. Prof. Dr H. H. Kuiper schrijft:

Indien Prof. Buytendijk beter op de hoogte was geweest van de geschriften onzer theologen, zou hij ook geweten hebben, dat door hen steeds erkend is geworden, hoe moeilijk het is op grond van de gegevens der H. Schrift tot een juiste chronologie te komen. Reeds Voetius wees daarop in zijn Disp. Sel. t. V. p. 153. Prof. Bavinck in zijn Dogmatiek 2. Deel II, blz. 341 zegt: „het is niet onmogelijk, dat soms geslachten zijn overgesprongen en persoonsnamen en volksnamen zijn bedoeld; de chronologie der Schrift staat geenszins vast.“ En Dr A. Kuiper in zijn dictaten over de Dogmatiek heeft bij de tweede behandeling van den Locus de Creatione een heel paragraaf gewijd aan de chronologie, waar van hij zegt, dat het een netelig en doornig onderwerp is, waaromtrent nog weinig helderheid is verkregen (blz. 92), en na al de moeilijkheden te hebben besproken, die zich hierbij voordoen, merkt hij op, dat er „wel momenten zijn, die den twijfel wettigen, of op deze cijfers in de Schrift wel te bouwen valt“ voorreest omdat in de Septuagint andere cijfers voorkomen dan in den ons overgeleverden tekst, en in de tweede plaats omdat in de geslachtsregisters het moeilijk valt uit te maken, of men met persoonsnamen of met volkerennamen heeft te doen (blz. 102, 103). Dat we bij deze chronologie voor groote moeilijkheden staan, is dus steeds erkend en niemand onzer Theologen heeft daarvan ooit een geheim gemaakt.

Evenzoo staat het, om een tweede punt te noemen, dat door Prof. Buytendijk vermeld wordt, met het Scheppingsverhaal en bepaaldelijk met de vraag, of met de scheppingsdagen gewone dagen zijn bedoeld of niet. Prof. Buytendijk vergist zich, wanneer hij beweert, dat aan Dr Geelkerken de vraag is gesteld, of deze dagen werkelijke dagen zijn geweest, want deze vraag is hem door de Classis niet gesteld. Maar zoowel Prof. Bavinck in zijn Dogmatiek als Prof. A. Kuiper in zijn collegedictaten hebben de moeilijkheden, waarvoor dit Scheppingsverhaal ons plaatst, zeker niet voor ons volk of voor de studenten verborgen. Dat hier verschil van inzicht mogelijk was, ook al hield men aan de Goddelijke openbaring van dit Scheppingsverhaal onwankelbaar vast, wordt door beiden toegestemd, en Prof. Bavinck, die in den breede aantoon, hoe zelfs onder de uitnemendste Christelijke theologen van Augustinus' dagen af verschillend over de beteekenis van dit Scheppingsverhaal is geoordeeld, waarschuwt ons wanneer ook nu dit verschil zich voordoet, elkander deswege niet te verketteren. Het is bovendien zeer wel mogelijk, dat dieper wetenschappelijk onderzoek ons aantoon, dat onze opvatting van de Schrift onjuist is geweest, zonder dat daarmee aan de autoriteit van de Schrift ook maar in het minst te kort wordt gedaan. Dat de zon om de aarde draaide is op grond van Jesaja 10:13 eeuwen lang door de Kerk aangenomen, maar er is wel niemand in onzen tijd, die, omdat de astronomie ons anders heeft geleerd, het gezag der H. Schrift daarom verwerpen zal. Men heeft alteen beter leeren zien, dat de Schrift niet bedoelt om Goddelijke openbaringen omtrent de astronomie te geven, maar spreekt in de taal van het gewone menschelijke leven.

Maar hoe belangrijk deze vraagstukken, waarop Prof. Buytendijk wijst, ook zijn, ze hebben niets te maken met hetgeen in de procedure van Dr Geelkerken aan de orde is. Want het gaat hier niet om de Bijbelsche chronologie en ook niet om de Scheppingsdagen, maar om de vraag, of hetgeen in Genesis 3 aangaande den val ons wordt meegedeeld, als werkelijk alzo gebeurde moet worden opgevat.

Over de vraag, of Dr Geelkerken zich hieromtrent uitlatingen heeft veroorloofd, die recht geven om aan zijn trouw aan de Belijdenis te twifelen, hebben we hier geen oordeel uit te spreken. Maar wel moeten we er met ernst tegen opkomen, wanneer Prof. Buytendijk het doet voorkomen, alsof Prof. Bavinck in particuliere gesprekken den indruk zou hebben gegeven, alsof hij van dit verhaal een opvatting had, die hij niet openlijk wilde uitspreken. Indien Prof. Bavinck in zijn publieke geschriften hierover gezweegen had, zou dit op zich zelf niet ondenkbaar of ongeoorloofd wezen. Maar Prof. Bavinck heeft in zijn Dogmatiek deze quaestie wel behandeld en zich zeer beslist daarover uitgesproken. Nu in het zeer wel mogelijk, dat Prof. Bavinck, die voor alle moeilijk-

1) De Schepping.

heden een meening u gelaten. M erkent, een Dogmatiek neer dit r was. Daar het gezag in deze q uitlatingen, men alleer werk ons

Vervolgens che Kerkbos dr J. Wateri. gemaakte op onderstaand

Om o moet men dat ons een is gesproke terink in z mer van „C woorden s cludeeren e hekel: „H brengen“ ka jagers naar men „men „er is toch er alles va Maar wie lezen doet ieder, En dan clusie, die besamd: „ verstand zu welke mee over welke welke even den gehoud welmeenend soon in k zelfs aller stukken we

Tenslotte z En gevaar zichte van blad“ heeft di: ik bes de Dreyfus De „N. B ven welke Gereformeer spoedig ont vermaledijde dan een be kan worden sterker. Ma naar,...

Indierdaad: gekomen. Het en allerlei d dragen, b.v. o Apocalyps van nog romantisc als: Het brief kamertje (?) Er zullen er die in twijfel nu er een Ger wordt (het b de vijanden d onder overle den duivel uit duivelen.

Is H. W. Overijssel en I Maar we dat er nu lijkt. Men heeft niet met ru gaande wijl zou hebben. Nu kennen v zijn colleges heeft hij de zondeval gel En zijn bo natuurlijk ge hebben we nader over i san, dat m Dat lijkt on pleit voor Ook komt te strijden, moeilijke om den ouden Maar — h Het spijt m v. Gelderen, nadere verkl nenkamer, o kapt is.

Het leedgeve klaring van Pi deden. Dr G tekst, waaraan dat als nu na mij mee te g men te looper Prof. Buytendij lokken, hem g geweest was i